

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 78 Temmuz 2021 & Volume: 14 Issue: 78 July 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

AĞRI-DOĞUBAYAZIT KEŞİŞİN BAHÇESİ HAKKINDA BİR İNCELEME

A SURVEY ON KEŞİŞİN BAHÇESİ (THE MONK'S GARDEN), DOĞUBAYAZIT, AĞRI

Şahabettin ÖZTÜRK*

Öz

Ağrı Dağı'nın güneybatı eteğinde yer alan Doğubayazıt, konumu ve stratejik yapısından dolayı Eski Çağ'dan günümüze kadar birçok uygarlık tarafından kullanılmıştır. Doğubayazıt, geçmişten günümüze kadar Orta Asya'dan başlayan ticaret yolu üzerinde yer almaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bir sancak merkezi olan Doğubayazıt, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dört yılında vilayet olmuş, "Doğu" kelimesi 1 Mart 1934 tarihinde verilerek bundan böyle Doğubayazıt olarak adlandırılmıştır. 1927 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile vilayet merkezi olmuştur. İshak Paşa Sarayı'nın batı yamacındaki alan üzerine kurulu olan şehir, 1940'lı yıllardan sonra günümüzdeki düz ovaya yerleşerek, hızla batıya doğru büyümeye devam etmiştir. Doğubayazıt kentinin yaklaşık 5 km. kuzeydoğusunda yer alan Keşişin Bahçesi, 1990 yılına kadar Doğubayazıt halkı tarafından birçok sosyal ve kültürel etkinliklerinde kullanılmıştır. Bahçenin giriş kapısı üzerinde yer alan mermer kitabe üzerindeki yazı tamamen silinmiş, yapının inşaat tekniği ile malzemesi dikkate alındığında XV. yüzyıl sonu ya da XVI. yüzyıl başlarında inşa edildiği düşünülmektedir. Şark edebiyat klasikleri içerisinde önemli bir yer tutan "Kerem ile Aslı" efsanesinin yaşandığı önemli tarihi alanlardan biri olarak hem bölge hem de İran coğrafyasında yerel halk arasında kabul görmektedir. Eski Doğubayazıt kent dokusundaki yapılardan bir olan Keşişin Bahçesi diğer yapıların aksine varlığının yakın zaman kadar koruyarak başaran tek yapıdır. Ancak 2010 yılından itibaren oldukça bakımsızlık ve yaşanan yangın gibi olumsuz etkileri sonucundan eski önemini tamamen yitirerek günümüzde kullanılmaz bir konumdadır.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı Başkanlığı'nca yürütülen çalışmalar ile tekrar kent kültür ve turizmine kazandırmak için çalışmalar yapılmış, Doğubayazıt Belediyesi ile korumaya yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğubayazıt, Keşişin Bahçesi, Onarım, Giriş Kapısı, Kerem ile Aslı.

Abstract

Because of the location and strategical character, Doğubayazıt, located at the south-western foot of the Mount Ararat, has been headed by many civilizations since Prehistoric Period till today. In the past and today, Doğubayazıt has been on the trade route starting from Central Asia.

Once being a sanjak capitol of the Ottoman Empire, Doğubayazıt had been province during the first four years of newly-founded Turkish Republic. The word "Doğu (East)" was added to the name on 1st March, 1934 and it has been called Doğubayazıt since then. It turned out to be the provincial center with decree of the Council of Ministers in 1927. The city that had been located on the western slope of İshak Paşa Palace, settled in the current plain expanding rapidly toward west after 1940s. Keşişin Bahçesi (The Monk's Garden) that is located on approximately 5 km. north-east of Doğubayazıt city had been used for many social and cultural facilities by Doğubayazıt residents until 1990. The inscription in the marble epitaph over Entrance Gate of the Garden was disappeared entirely. Considering the building's structural technique and material, it is figured out that it was built between the end of XVth century and early XVIth century. It is accepted as the scene of the legend "Kerem and Aslı," ranked with prominent classics of Oriental Literature by both regional and local people of Iran. Keşişin Bahçesi (The Monk's Garden), one of the buildings at texture of the city Old Doğubayazıt is the only surviving building on the contrary of other buildings. However, today it is in an unusable condition having lost of former importance after quite dilapidation and impacts of fire since the year 2010.

Restoration Department Head of Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Architecture and Design, Department of Architecture, conducts works in order to acquire the building for the city's culture and tourism. Works intended for preservation have been continuing in collaboration with Doğubayazıt Municipality.

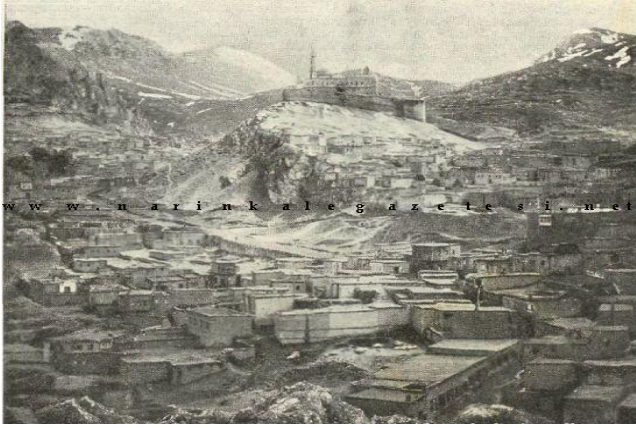
Keywords: Doğubayazıt, Keşişin Bahçesi (The Monk's Garden), Renovation, Entrance Gate, Kerem and Aslı

*Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Ana Bilim Dalı Başkanlığı.
Tuşba/Van, Türkiye, e-posta: sahozturk13@gmail.com, Orcid: https://ocid/0000-0001-6979-3342

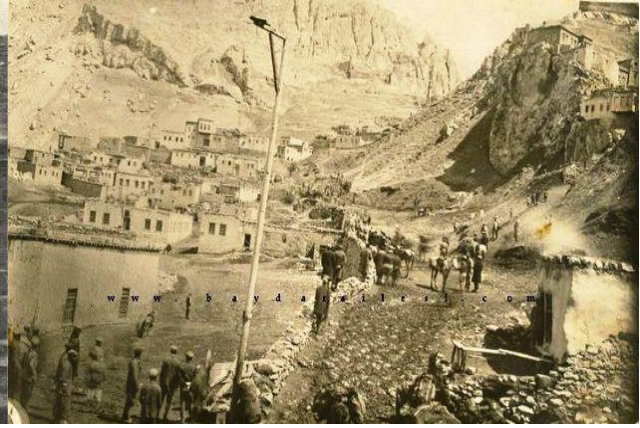
1. GİRİŞ

Ağrı Dağı'nın güneybatı eteğinde yer alan Doğubayazıt, konumu ve stratejik yapısından dolayı Eski Çağ'dan günümüze kadar birçok uygarlık (Hurriler, Urartular, Persler, Arap, Moğol, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler ve Osmanlı Devleti) tarafından kullanılmıştır. Her uygarlık bölgeyi başta dini olmak üzere, askeri ve sivil mimari yapılar ile donatmıştır. Uygarlıklara ait eserlerin günümüze kadar ulaşabilen taştan inşa edilmiş mimari kalıntıları, yapım ve teknik özellikleri ile dönemin ekonomik, kültürel, mimari yapısı hakkında bilgi vermektedir. Doğubayazıt, geçmişten günümüze kadar Orta Asya'dan başlayan ticaret yolu üzerinde yer almaktadır (Bingöl, Basım Yılı Yok, 3-27).

Çin-Afganistan-Hindistan-İran üzerinden gelen İpek Yolu, Doğubayazıt üzerinden Erzurum'a ve buradan da Karadeniz kıyısındaki Trabzon'a ulaşmaktadır. İran'ın kuzeybatısından Ağrı Dağı çevresini dolaşarak, güney Kafkasya'dan Doğu Anadolu'ya gitmek isteyen ordular ya da bunun tam tersi yöne gitmek isteyenler için başlıca kapı olması da Doğubayazıt'ın önemini arttırmıştır. Stratejik konumu açısından önemli bir kale durumunda olan Doğubayazıt, Eski Çağ'dan beri bir gümrük ve ticaret merkezi olmuştur (İl İl Büyük Türkiye Ansiklopedisi, 1990, 112).

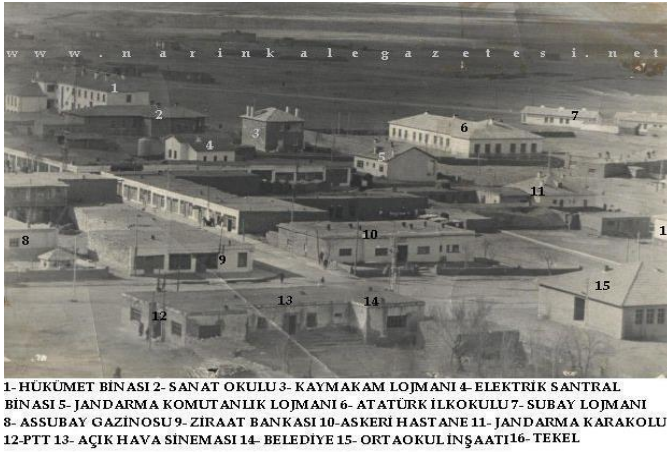

Şekil 1. Eski Doğubayazıt Şehri 1913
Genel Görünüşü (Faruk Gültekin)

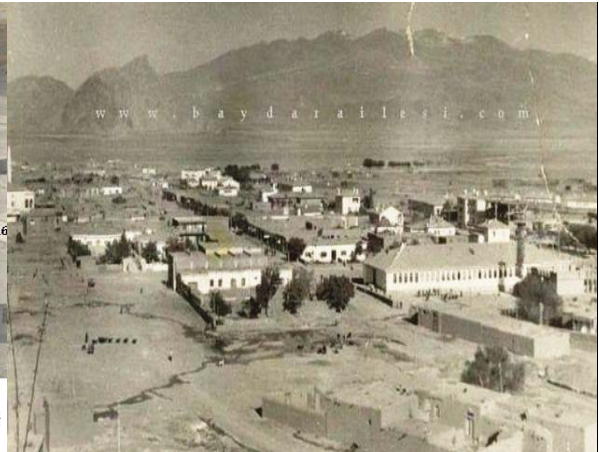
Şekil 2. Eski Doğubayazıt Şehri 1928
Genel Görünüşü (Seyfettin Baydar)

Osmanlı Devleti döneminde, Şorbulak olarak da anılan Beyazıt'ın adı Ermeniler zamanında Karakilise olarak değiştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bir sancak merkezi olan Doğubayazıt, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dört yılında vilayet olmuş, "Doğu" kelimesi 1 Mart 1934 tarihinde verilerek bundan böyle Doğubayazıt olarak adlandırılmıştır.

1-HÜKÜMET BİNASI 2-SANAT OKULU 3-KAYMAKAM LOJMANI 4-ELEKTRİK SANTRAL
BİNASI 5-JANDARMA KOMUTANLIK LOJMANI 6-ATATÜRK İLKOKULU 7-SUBAY LOJMANI
8-ASSUBAY GAZİNO 9-ZİRAAT BANKASI 10-ASKERİ HASTANE 11-JANDARMA KARAKOLU
12-PTT 13-AÇIK HAVA SİNEMASI 14-BELEDİYE 15-ORTAOKULUNŞAATI 16-TEKEL

Şekil 3. Günümüz Doğubayazıt
Genel Görünüşü 1959 (Narikale Gazetesi)

Şekil 4. Günümüz Doğubayazıt
Genel Görünüşü 1964 (Ömer Baydar)

1927 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile vilayet merkezi Karaköse'ye (Ağrı) alınınca, Vali Ziya Tekeli Karaköse'ye, Karaköse Kaymakamı Yusuf Ziya Bey de Beyazıt'a atanmıştır. İshak Paşa Sarayı'nın batı yamacındaki alan üzerine kurulu olan şehir, 1940'lı yıllardan sonra günümüzdeki düz ovaya yerleşerek, hızla batıya doğru büyümeye devam etmiştir (Tutar, 2013, 2). İshak Paşa Sarayı'nın batı yamacındaki eski şehirdeki

yaşam 1950'li yıllara kadar tamamıyla sona ermiştir (Tunç-Aydın, 2017, 132-142). Buradaki dini, askeri ve sivil mimariye ait her çeşit yapı, kendi kaderine bırakılarak doğanın ve definecilerin olumsuz etkisi altında kalmıştır. Temelleri taştan ve duvarları kerpiçten yapılan birçok yapı, zemin seviyesine kadar inerek yok olmuştur (Bingöl-Öztürk-Alp, 2011,135-151), (Şekil 1-4).

Şekil 5. Keşiş Bahçesi Güneydoğu Genel Görünüşü (Anonim)

Şekil 6. Keşiş Bahçesi Kuzey Genel Görünüşü (Ş. Öztürk)

Önemli bir kültür ve ticaret merkezi olan Doğubayazıt'ta 2000'li yılların başından itibaren kültür varlıkların korumaya yönelik birçok çalışma başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere Vakıflar Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Doğubayazıt Kaymakamlığı, Doğubayazıt Belediyesi tarafından yapılmaktadır (Öztürk, 2019, 11-21; Öztürk-Belli, 2018-a, 78-83; Öztürk-Belli, 2018-b, 147-158; Öztürk, 2018, 69-76; Gültekin-Öztürk, 2011, 307-318). Eski Doğubayazıt kent dokusundaki yapılardan bir olan Keşişin Bahçesi diğer yapıların aksine varlığını yakın zaman kadar korumayı başaran tek yapıdır. Doğubayazıt kent hafızasında önemli yapılarından biri olan yapı yöre halkı tarafından mesire alanı ve birçok sosyo-kültürel faaliyetlerde kullanılmıştır. Ancak 2010 yılından itibaren oldukça bakımsızlık ve yaşanan yangın gibi olumsuz etkileri sonucundan eski önemini tamamen yitirerek günümüzde kullanılmaz bir konumdadır (Şekil 5-8).

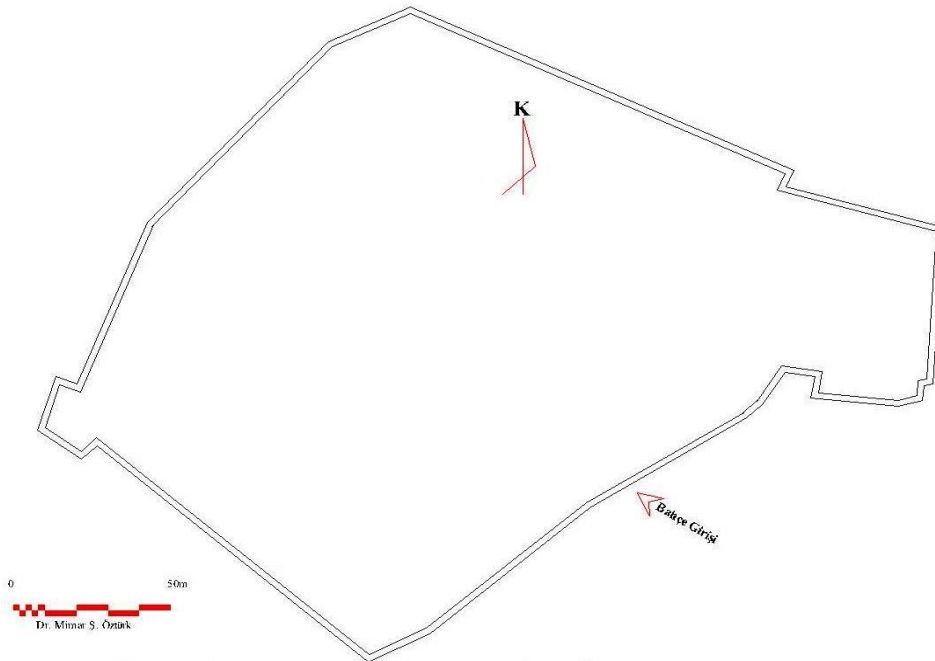
Şekil 7,8. Doğubayazıt Keşişin Bahçesi İç ve Güneydoğu Genel Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı Başkanlığı'nca yürütülen çalışmalar ile tekrar kent kültür ve turizmüne kazandırmak için çalışmalar yapılmış, Doğubayazıt Belediyesi ile korumaya yönelik çalışmalar devam etmektedir.

2. YAPININ İNCELENMESİ

2.1. Konum

Doğubayazıt kentinin yaklaşık üç kilometre kuzeydoğusunda yer alan Keşişin Bahçesi, Çiftepınar Mahallesi 30-27 f-m Pafta, 207 Ada, 2 Parsel olarak tapuda kayıtlı bulunmakta ve özel mülkiyet durumunda bir alandır.

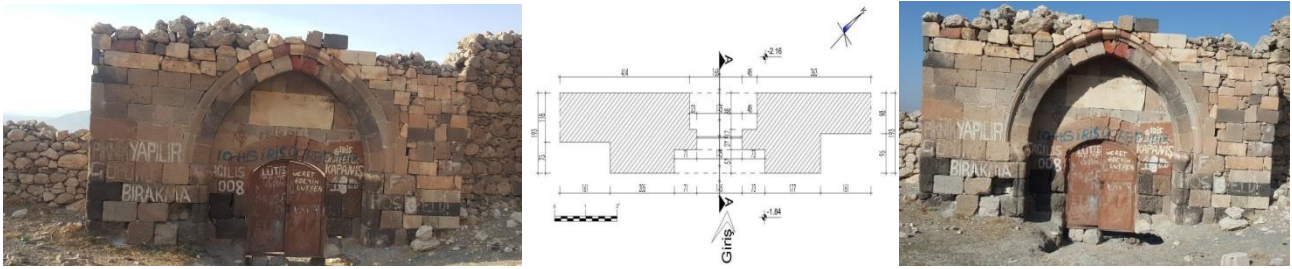
Şekil 9. Doğubayazıt Keşişin Bahçesi Vaziyet Planı (Ş. Öztürk)

1990 yılına kadar Doğubayazıt halkının mesire alanı olarak kullanılan tarihi ve tescilli olan bahçe, engebeli bir alan üzerinde kurulan yöre halkın tarafından birçok sosyal ve kültürel etkinliklerinde kullanılmıştır. Bahçenin kuzeydoğusunda yer alan ağaçlar ile akar konumda olan su kaynağı yakın zamana kadar Doğubayazıt halkının kültür hafızasında önemli bir yer tutar.

2017 yılında bahçe içerisindeki ağaçların büyük bir bölümü mülk sahibi tarafından kesilmiş, günümüzde oldukça tahrip olmuş kendi kaderine terk edilmiş bir konumdadır (Şekil 5-9).

2.2. Tarihçesi

Bahçenin içinde yer alan mimari yapı kalıntısı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bölgedeki yaşlı insanların vermiş olduğu bilgiler çelişkilerle dolu olduğundan pek güvenli olduğu söylenemez. Yapılacak bilimsel kazı çalışmaları ile yapı hakkında kesin bir bilgiye ulaşılabilecektir.

Şekil 10-12. Doğubayazıt Keşişin Bahçesi Giriş Kapısı Planı ve Doğu Görüntüleri (Ş. Öztürk)

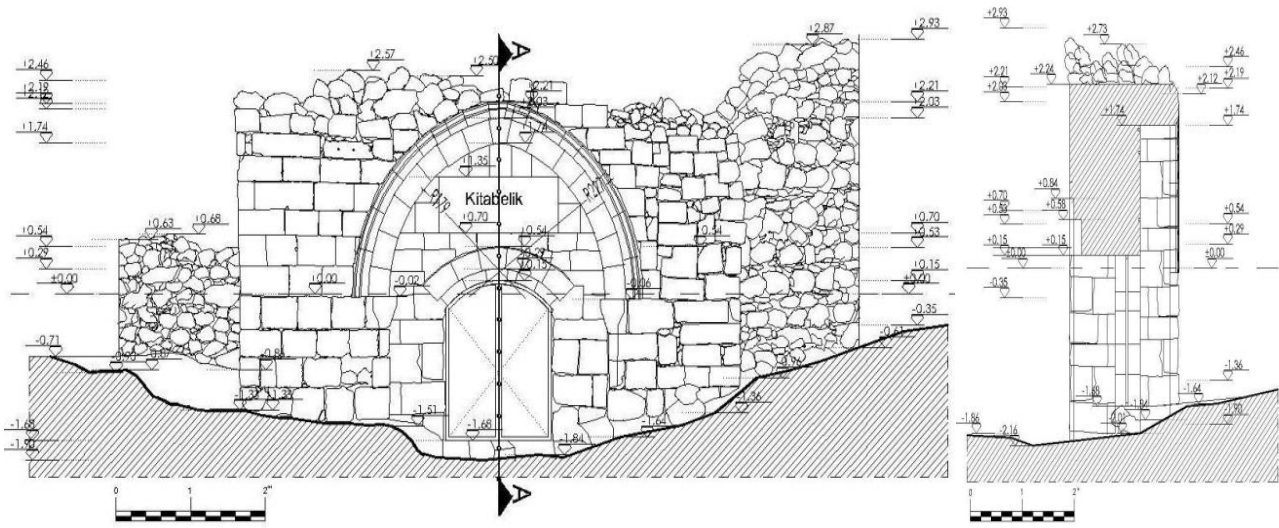
Bahçenin giriş kapısı üzerinde yer alan mermer kitabe üzerindeki yazı tamamen silinmiştir ama kapının mimari yapısı, çevre duvarı ve inşa tekniği ile malzemesi dikkate alındığında XV. yüzyıl sonu ya da XVI. yüzyıl başlarında inşa edildiği düşünülmektedir (Şekil 10-12). Tarihi İshak Paşa Sarayı'nın batısında oldukça büyük bir alan üzerinde kurulan ve Doğubayazıt halkının kültürel hafızası olarak yakın döneme kadar kullanılan Keşişin Bahçesi, sivil ve Anonim Mimari örneği olarak bölgede tektir. Ayrıca, şark edebiyat klasikleri içerisinde önemli bir yer tutan "Kerem ile Aslı" efsanesinin yaşandığı önemli tarihi alanlardan biri olarak hem bölge hem de İran coğrafyasında yerel halk arasında kabul görmektedir. Bahçeye ismini veren "Keşiş" Hristiyan olan Aslı'nın babasıdır (Çakıcıoğlu, 2013, 5-15; Öztürk, 2019, 48).

Tarihi Keşişin Bahçesi, Van Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü tarafından 20.10.2017 tarih ve 128 nolu ve 20.10.2017 tarih ve 1780 sayılı karar ile tescil edilerek, I. Grup Yapı niteliğinde olduğuna karar verilmiştir.

2.3. Planı

Engibeli bir arsa üzerinde zemine kurulu bahçeye, doğudan sivri kemer nişi içerisine yerleştirilen basık kemerli çift kanatlı bir kapı yardımıyla girilir. Keşişin Bahçesi'nin çevresi 803,30 m. uzunluğundaki taş duvarla koruma altına alınmıştır. Bahçenin toplam alanı, 35.202.749 m.² dir (Şekil 9).

Düzgün olmayan bir formda oluşan bahçe duvarları, arazinin eğimli topoğrafyasına uygun şekilde 24 köşeden oluşmuştur. Sıralı moloz örgülü duvar yüksekliği yer yer değişmekle birlikte üç ile dört metre yükseklikte bahçe duvar yapımı, kuru duvar tekniğinde inşa edilmiştir.

Şekil 13.14. Doğubayazıt Keşişin Bahçesi Rölöve Giriş Kapısı Doğu Cephe ve Kesiti (Ş. Öztürk)

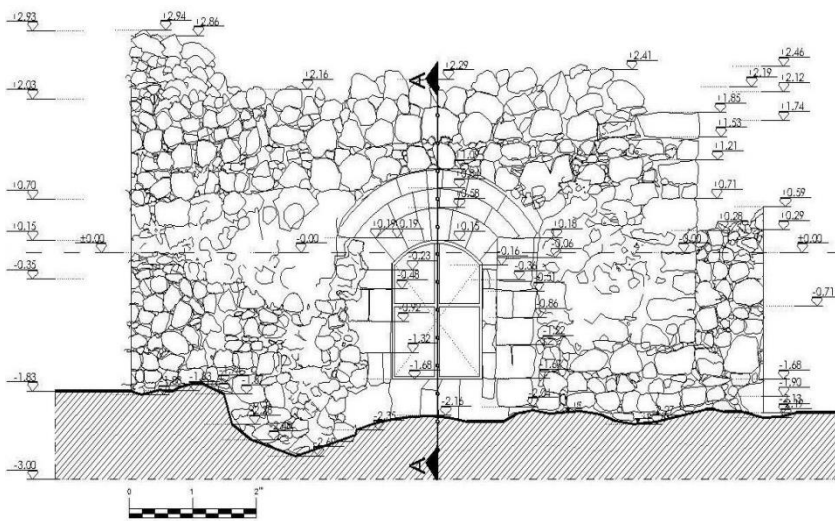
Bahçe giriş kapısı, yarıçapı 2.27 m. olan sivri kemerli bir niş içerisinde yer alan ve yonu taştan inşa edilmiş, yuvarlak basık kemerli kapı 1.45 m. genişlikte, çift ahşap kanatlıdır. Kapı alınlığında yer alan mermer kitabe bölüm 0.65x1.65 m. ölçülerinde dikdörtgen formundadır. Giriş kapısının üzerinde yer alan beden duvarının üst taç kısmı ile alt bölümünde bazı yıkılma ve dökümler söz konusudur (Şekil 9-16).

Bahçe içerisinde yer alan yapı kalıntısı ve akarsu kanalında yapılacak bilimsel kazı çalışmaları ile detaylı bilgiye ulaşmak mümkündür.

2.4. Malzeme ve Yapım Tekniği

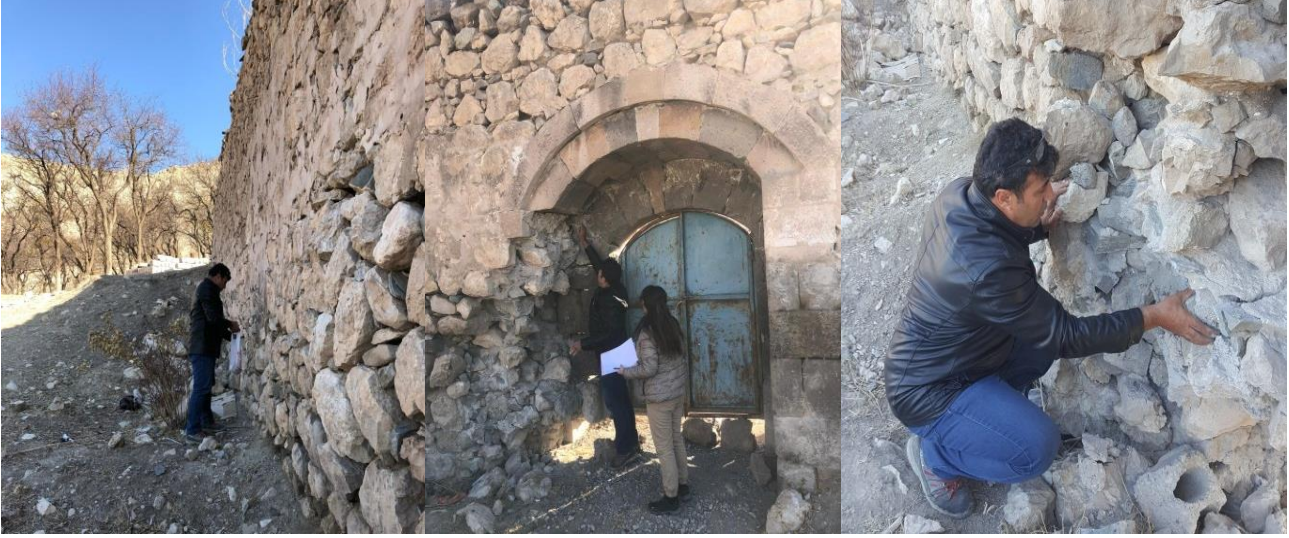
Keşişin Bahçesi inşa edildiği dönemin yığma yapı tekniğinde yapılmıştır. Bahçe çevre koruma beden 0.98 m. ile 1.18 m. arasında değişen kalınlıklarda inşa edilmiştir.

Yapıda malzeme olarak; kesme taş, kaba yonu ve moloz taş yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Yapının tüm çevre koruma beden duvarlarının büyük bir bölümünde kullanılan sıralı kaba yonu taş kullanılmıştır. Yonu taş; Doğu cephesi giriş kapısının üzerinde yer aldığı beden duvarı ve giriş kapısının yapımında kullanılmıştır. Moloz taş; Tüm yapının beden duvarlarında dolgu malzeme olarak kullanılmıştır.

Şekil 15.16. Doğubayazıt Keşişin Bahçesi Giriş Kapısı Rölöve Batı Cephesi ve Görünüşü (Ş. Öztürk)

Yapının giriş kapısı ve çevre duvarlarının uygun yerlerinde yeteri miktarda harç ve sıva numuneleri alınmıştır (Şekil 17-22). Yapıda kullanılan bağlayıcı malzeme kireç harcı olup, beden duvarı derzlerinde kullanılan harç ile ilgili analizler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez ile Bölge Laboratuvar Müdürlüğü tarafından 27.11.2019 ve 23.12.2019 tarihleri arasında yapılmıştır.

Şekil 17-19. Doğubayazıt Keşişin Bahçesi Harç ve Sıva Numunesi Alma Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Fiziksel ve kimyasal analizleri yapılan iki harç bir sıva numunesinin özellikleri;

a. Harç; Gri renkli, içerisinde çeşitli boyutlarda ve renklerde bol miktarda agregaların ve yer yer beyaz kütleleri bulunan 0,5 mm. boyuta kadar bol miktarda gözenekleri gözlenen sağlam harç örneğidir.

b. Harç; Krem-gri renkli, içerisinde çeşitli boyutlarda ve renklerde bol miktarda agregaların ve yer yer beyaz kütleleri bulunan 0,5 mm. boyuta kadar orta miktarda gözenekleri gözlenen yüzeyinde yer yer kahverengi kirlilik olan, sağlam harç örneğidir.

c. Sıva; Krem-gri renkli, içerisinde çeşitli renklerde, küçük boyutta ve orta miktarda agregalar bulunan 0,5 mm. boyuta kadar çok miktarda gözenekleri gözlenen, yüzeyinde yer kahverengi kirlilik olan, sağlam harç örneğidir (Civan ve Başol, 2019, 1-5).

Şekil 20-22. Doğubayazıt Keşişin Bahçesi İki Harç Bir Sıva Numunesi Görünüşleri

2.4.1. Kızartma Kaybı (Kalsinasyon) Deneyi

Yapı üzerinden sıva ve harçlarda sürekli artan sıcaklığa bağlı olarak meydana gelen ağırlık değişiminden yararlanarak nem, organik madde miktarı ve CO₂ kaybından CaCO₃ miktarı saptanmıştır (Şekil 23-25).

Numune No	Nem Ort.(%)	Organik Kaybı Ort.(%)	Kalsinasyon Ort.(%)
1	0,89	5,99	20,21
2	0,69	2,70	57,57
3	1,03	2,85	38,83

Şekil 23. Doğubayazıt Keşişin Bahçesi Harç ve Sıva Kızartma Kaybına Ait Deney Sonuçları

Numune No	Elek Analizi, %					Kalan Numune (%)	Kayıp Numune (%)
	1000%	600%	250%	125%	<125%		
1	4,0	31,4	52,7	3,9	8,0	69,19	30,81
2	5,2	23,9	52,3	6,8	11,8	39,56	60,44
3	5,1	30,3	52,6	5,0	7,0	52,44	47,56

Şekil 24. Doğubayazıt Keşişin Bahçesi Harç ve Sıva Asit Kaybı ve Elek Analizi Sonuçları

Numune No	Cl ⁻	SO ₄ ⁼	NO ₃ ⁻	İletkenlik (µs)	% Tuz
1	+	-	-	138	0,77
2	±	-	-	903	5,02
3	++	-	+	248	1,38

Şekil 25. Doğubayazıt Keşişin Bahçesi Harç ve Sıva Suda Çözülebilir Tuzların Analizi Sonuçları

2.4.2. Agregaların Görsel Analizi

Asitle muamele edilerek bağlayıcıları parçalanmış örneklerin asitle reaksiyona girmeyen silikatlı agregaların, elek analizi ile boyutlarına ayrıldıktan sonra stereo mikroskop altında incelenmiş ve görünür özellikleri (renk, şekil, ağırlıkça oranları) aşağıda verilmiştir.

- Harç;** Asit sonrası kalan %69,19'luk kısmının yaklaşık %4'ü 1000 u boyutlu elek üstü olup 3 mm. elek altıdır. Agregaları geneli siyah ve gri renkli köşelidir.
- Harç;** Asit sonrası kalan %39,56'luk kısmının yaklaşık %5'i 1000 u boyutlu elek üstü olup 3 mm. elek altıdır. Agregaları geneli siyah ve gri renkli köşelidir.
- Sıva;** Asit sonrası kalan %52,44'lük kısmının yaklaşık %5'i 1000 u boyutlu elek üstü olup 2 mm. elek altıdır. Agregaları geneli siyah ve gri renkli az miktarda kırıntı içermekte olup köşelidir (Civan ve Başol, 2019: 5-7).

2.4.3. Harç ve Sıva Numunelerinin Değerlendirilmesi

- Harç;** Gri renkli, sağlam harç örneğinin bağlayıcısı yaklaşık % 20-25 oranında hava (kaymak) kireci içermektedir. Agregalar 3 mm. elek altı 0,5 mm. boyuta kadar orta miktarda gözenekleri bulunan bağlayıcı-

bağlayıcı ve bağlayıcı-agrega fazları iyidir. Tespit edilen kayda değmeyecek miktardaki klor tuzunun çevresel kirliliklerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Numune No	Nem %	Organik madde %	Kalsinasyon %	Asit Sonrası Kayıp(%)	1000 μ	<125%	Agrega Boyutu (mm)	Cl ⁻	SO ₄ ²⁻	NO ₃ ⁻	İletkenlik
1	0,89	5,99	20,21	30,81	4,0	8,0	3,0	+	-	-	138

b. Harç; Gri renkli, sağlam harç örneğinin bağlayıcısı yaklaşık % 25-30 oranında hava (kaymak) kireci içermektedir. Agregalar 3 mm. elek altı, 0,5 mm. boyuta kadar orta miktarda gözenekleri bulunan bağlayıcı-bağlayıcı fazı ise nispeten iyidir. Tespit edilen kayda değmeyecek miktardaki klor tuzunun çevresel kirliliklerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Numune No	Nem %	Organik madde %	Kalsinasyon %	Asit Sonrası Kayıp(%)	1000 μ	<125%	Agrega Boyutu (mm)	Cl ⁻	SO ₄ ²⁻	NO ₃ ⁻	İletkenlik
2	0,69	2,70	57,57	60,44	5,2	11,8	3,0	±	-	-	903

c. Sıva; Gri renkli, sağlam harç örneğinin bağlayıcısı yaklaşık % 20-25 oranında hava (kaymak) kireci içermektedir. Agregalar 2 mm. elek altı çok az miktarda kırıntı içermektedir. 0,5 mm. boyuta kadar orta miktarda gözenekleri bulunan bağlayıcı-bağlayıcı fazı ise nispeten iyidir. Tespit edilen kayda değmeyecek miktardaki klor tuzunun çevresel kirliliklerden ve az miktardaki nitrat tuzunun ise böcek ve benzeri biyolojik canlıların kalıntılarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Numune No	Nem %	Organik madde %	Kalsinasyon %	Asit Sonrası Kayıp(%)	1000 μ	<125%	Agrega Boyutu (mm)	Cl ⁻	SO ₄ ²⁻	NO ₃ ⁻	İletkenlik
3	1,03	2,85	38,83	47,56	5,1	7,0	2,0	++	-	+	248

Yukarıda yapılan sonuç ve değerlendirilmelerin bir araya getirilmesi ile yapılacak olan genel oranlama ve Keşişin Bahçesi'nin onarım uygulamalarında önerilen malzeme oran birimleri;

a. Harç;

1 Birim söndürülmüş ve bekletilmiş hava (kaymak) kireci (% 50 +2 sulu)

3 Birim 3 mm. elek altı agrega kullanılması uygun olacaktır.

b. Harç;

1 Birim söndürülmüş ve bekletilmiş hava (kaymak) kireci (% 50 +2 sulu)

1 Birim 5 mm. elek altı kireçtaşı kırığı

2 Birim 3 mm. elek altı agreganın kullanılması uygun olacaktır.

c. Sıva;

1 Birim söndürülmüş ve bekletilmiş hava (kaymak) kireci (% 50 +2 sulu)

0,5 Birim 2 mm. elek altı kireçtaşı kırığı

2,5 Birim 2 mm. elek altı agreganın kullanılması uygun olacaktır. Ayrıca yapılacak sıva karışımının m³'e 50-100 gram olacak şekilde kırıntı katılarak uygulamanın yapılması önerilmektedir (Civan ve Başol, 2019: 7-11).

2.4.4. Süsleme

Keşiş Bahçesi'nin günümüzde ayakta kalan giriş kapısı ve çevre duvarı üzerinde herhangi bir süsleme örneği bulunmamaktadır (Şekil 22,23).

3. SONUÇ

Doğubayazıt coğrafi konum ve stratejik özelliğinden dolayı tarihin eski dönemlerinde günümüze kadar birçok uygarlık tarafından başta dini olmak üzere, askeri ve sivil mimari yapılar ile donatılmıştır. Mimari yapılar form, fonksiyonel, yapısal teknikleri ve malzemesi, süslemesi vb. mimari unsurları aynı zamanda uygarlığın ekonomik, kültürel bakımdan seviyelerinin birer göstergesi olarak kabul edilir.

İshak Paşa Sarayı'nın batı eteklerinde kurulu olan ilk yerleşim XX. yüzyılın ortalarından batıdaki düz ovaya doğru genişleyerek günümüz Doğubayazıt kentinin temellerini oluşturmuştur. Eski Doğubayazıt yer alan geleneksel mimari doku yaklaşık 70 yıl içerisinde tamamen yok olmuştur. Günümüzde giriş kapısı ile çevre duvarının ayakta kalma mücadelesi veren sivil mimari yapılarından biri Keşişin Bahçesi'dir. Özel mülkiyet olan yapının Doğubayazıt Belediyesi tarafından kamulaştırması yapıp onarım aslına uygun bir şekilde yapılması zorunluluk arz etmektedir.

Sınır bölgesinde yer alan Doğubayazıt İshak Paşa Sarayı'nın dışındaki kültür ve tabiat varlıklarının onarımı bölge ve ilçe kültür, turizm ve ekonomisine önemli kazanımlar sağlayacaktır. Günümüzde sınırlı sayıda olan sivil mimari yapılar, başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere Ağrı Valiliği ve Doğubayazıt Kaymakamlığı tarafından onarılacak bölge sivil mimarisinin çeşitlenmesi ve niceliğin artışı sağlamıştır. Tüm bu olumlu kültürel gelişimler son yıllarda Doğubayazıt'a gelen yerli ve özellikle yabancı turistlerin sayısında artışa neden olmuştur.

4. KAYNAKÇA

- Bingöl, Yüksel, (Basım Yeri ve Yılı Yok). *İshak Paşa Sarayı*, İş Bankası Yayınları: Sistem Ofset Yayıncılık.
- Bingöl, Yüksel-Öztürk, Şahabettin-Alp, Şevket (2011). III. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, "İshak Paşa Sarayı Çevre Düzenleme Projesi ", İstanbul.
- Civan, Merve-Başol, Bengü (2019). *Keşiş Bahçesi Malzeme Analiz Raporu*: İstanbul.
- Gültekin, R. Eser-Öztürk, Şahabettin (2011). IV. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu, "Ağrı-Doğubayazıt/Ahmed-i Hani Türbesi'nin Mimari Gelişimi ve Günümüze Yansıması", Ankara.
- İl İl Büyük Türkiye Ansiklopedisi (1990). İstanbul.
- Tunç, Bilal-Aydın, Harun (2017). "Cumhuriyet Döneminde Doğubayazıt İlçesinin İdari Yapısı ve Nüfusu (1923-1970)", Current Research in Social Sciences, Cilt 3, Sayı s. 132-142.
- Tutar Hüseyin, Editör (2013). *Ağrı'nın Sosyo-Ekonomik Durumu ve Uygun Yatırım Alanları*, Ankara.
- Öztürk, Şahabettin (2018). IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, "Ahmed-i Hani Kütüphanesi (Tren Gar Binası)", Erzurum.
- Öztürk, İsa (2019). *Kerem ile Aslı (Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi)*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Öztürk, Şahabettin-Belli, Vedat Evren (2018-a). IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu (18-20 Ekim 2017), "Ahmed-i Hani Kent Müzesi (Merdreşe ve Ev)", Erzurum.
- Öztürk, Şahabettin-Belli, Vedat Evren (2018-b). IV. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu (18-20 Ekim 2017), "İshak Paşa Saray Mezarlığı Mescidi'nin Restorasyon Çalışmaları", İstanbul.
- Öztürk, Şahabettin (2019). "Eski Doğubayazıt Hükümet Konağı, Kazı-Proje ve Uygulaması Hakkında Bir Araştırma", Online Journal of Art and Design, Cilt 7, Sayı 5, s. 1-21.